

Vštric s časom

»Programska konferenca«, ki jo je priredila Slovenska skupnost v soboto, 28. oktobra, v Vižovljah, se je, ne glede na važnost posameznih obravnavanih vprašanj, po našem odlikovala po tem, da je poudarila prvenstvo, to je primat politike. Danes je politika v Italiji — in ne samo v Italiji — na slabem glasu. »Večja za področje«, bi rekel naš znani sodobni filozof in teolog Anton Stres, »kjer ni mogoče biti pošten«. Podkupninske afere, v katere so vpleteni tudi nekateri nekdanji vidnejši politiki v deželi Furlaniji Julijski krajini, bi skoraj potrjevale, da takšna sodba ustreza resnici.

Strinjamo pa se z dr. Stresom, ko naglašja, da takšno mnenje ni utemeljeno in bi bilo »pošastno, če bi bilo to res«.

Zakaj ima politika prvenstvo med različnimi področji človekovega udejstvovanja? Odgovor je preprost: politiko je treba imeti predvsem za skrb za skupno blaginjo. Če je tako, je jasno, da ne more biti na slabem glasu; takšna je lahko le njena degeneracija, njena izroditve. In temu pojavu smo v zadnjih letih priče v Italiji.

Zborovanje SSK v Vižovljah je bilo pomembno tudi zato, ker je, ne da bi kdo to obešal na veliki zvon, potrdilo, da ni demokracije brez politične organiziranosti, brez političnih organizacij. Slednjim v rednih razmerah pravimo politične stranke.

Kaj so stranke? Italijanska republiška ustava, ki ima skupno 139 členov, posveča strankam en sam, kratek člen. Ta je 49., ki pravi, da so politične stranke tisto sredstvo, ki državljanom omogoča, da »na demokratični način sodelujejo pri določevanju splošnih smernic nadaljnjega razvoja«.

V vsem povojnem času smo imeli pri nas opravka z veliko dvoumnostjo: kulturne, prosvetne, športne, gospodarske, stanovske in podobne organizacije naj bi opravljale tudi vlogo, ki je lastna političnim strankam. Od tod izhaja, po našem, marsikateri naš neuspeh v javnem delovanju.

DRAGO LEGIŠA

Za pokrajinske volitve v Trstu v skladu z razsodbo ustavnega sodišča

Dr. Peter Močnik

Nedavna razsodba ustavnega sodišča o volitvah v pokrajinski svet v tržaški pokrajini je imela v slovenski manjšini, resnici na ljubo, precej skromen odmev, kar je nerazumljivo. Naši italijanski someščani

Dr. Andrej Berdon

pa so razsodbo in njene radikalne posledice poglobili, saj se skoro vsakodnevno pojavljajo v tisku mnenja raznoraznih političnih predstavnikov. Dejansko imajo lahko največjo korist od te razsodbe prav oko-

liške občine oziroma slovenska manjšina. Njihovi prebivalci so bili bistveno diskriminirani v izvajanju temeljne civilne pravice do legitimne izvolitve predstavnikov v pokrajinski svet. Manjšina pa je priča poskusom, da se ustavna razsodba izniči.

Opozarjanje na vse, kar so okoličani izgubili zaradi krivičnega Palamarovega odloka, bi izzvenelo preveč moreče. Na njihovi koži se je izvajala prevara z neocenljivimi političnimi posledicami. Bržkone ni mogoče izračunati politične škode, ki so jo imele okoliške občine v tržaški pokrajini in slovenski živelj, ki je bil tamkaj močna večinska komponenta. Res je, da se je pokrajinska uprava nekoliko razlikovala od ostrih nacionalističnih večin v tržaškem občinskem svetu, vendar bi bila najbrž še bolj naklonjena sožitju in manjšini, ko bi v pokrajinskem svetu bila polovica svetovalcev iz okoliških občin. Predstavljala bi protiutež mestni občini, ki je bila skoraj

Peter Močnik
Andrej Berdon

Programska konferenca Slovenske skupnosti

V kongresni dvorani športnega centra v Vižovljah pri Trstu je preteklo soboto potekala programska konferenca stranke Slovenske skupnosti na temo: »Kako naprej?« Konferenca se je udeležilo lepo število ljudi, ki so tudi posegli v debato. Po uvodnih besedah deželnega predsednika Marjana Terpina in tajnika Martina Breclja se je razprava razvila v sedmih sklopih. Začel je tajnik Breclj z referatom o potrebah in zahtevah Slovencev v Italiji v novih zgodovinskih razmerah, sledilo je poročilo Štefana Bukovca o delovanju stranke v italijanskem političnem prostoru.

Po teh referatih se je razvila obsežna in živahna debata, da je bilo pred odmorom za kosilo prostora le še za referat Iva Jevnikarja o odnosu stranke do matične države. Debata na to temo se je razvila v zgodnjih popoldanskih urah, sledil pa je govor Andreja Bratuža o delovanju stranke na mednarodnem prizorišču, še zlasti v odnosu do evropskih institucij.

O delovanju Slovenske skupnosti v okviru slovenske manjšine je spregovoril Aleš Figelj. V debati na to temo je prišla še zlasti do izraza zahteva po spre-

membu skupnega zastopstva, oz. nadaljevanja pobude o ustanovitvi Narodnega sveta Slovencev v Italiji.

Izredno uspešen poseg je imela Erika Jazbar, ki je govorila o odnosu stranke do mladih. Nazadnje je nastopil še Peter Močnik na temo: kakšna stranka je potrebna. Poročil je bilo toliko, predvsem debata pa je bila tako bogata, da

je na koncu tajnik Martin Breclj le s težavo strnil podane misli.

O posegih bodo najprej razpravljali na prihodnjem strankinem deželnem tajništvu, nakar jih bodo strnili v programski dokument, ki ga bodo predstavili na proslavi 20-letnice deželne organiziranosti SSK, ki bo predvidoma 3. decembra v Kulturnem domu v Gorici.

S »programske konference« Ssk v Vižovljah. Z leve: Erika Jazbar, Marjan Terpin in Martin Breclj

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 5. novembra, ob: 8.00 Jutranji radijski dnevnik; 8.30 Kmetijski tednik; 9.00 Sv. maša iz župnijske cerkve v Rojanu; 9.45 Pregled slovenskega tiska v Italiji; 10.00 »Marco Polo«. Dramatizirana zgodba (Renato Caporali - Jaša Zlobec - Marjana Prepeluh); 11.00 Za smeh in dobro voljo; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 Koroški obzornik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Vladimir Bartol: »Alamut«. (Radijska dramatizacija Miroslav Košuta); 15.30 Šport in glasba; 17.00 Z naših prireditvev.

■ PONEDELJEK, 6. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.10 Iz četrtkovih srečanj: Dr. Dorče Sardoč; 9.15 Humor na slovenski način; 10.00 Poročila; 12.40 Cerkevni mešani zbor Mačkolje vodi Ivo Lešnik; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Kmetijski tednik; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na otroškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Repentabor - glasbeni popoldnevi stare in sodobne glasbe; 18.00 Ena se tebi je želja spoznala.

■ TOREK, 7. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.10 Zastra krila (Marjanka Rebula); 9.15 Humor na slovenski način; 10.00 Poročila; 12.40 Moški zbor Fantje izpod Grmade vodi Ivo Kralj; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na otroškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Repentabor - Glasbeni popoldnevi stare in sodobne glasbe; 18.00 Adrian Rustja: »Hej, tovariši!«. Partizanski miting št. 1.

■ SREDA, 8. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 9.15 Humor na slovenski način; 10.00 Poročila; 12.40 Ženski zbor Igo Gruden iz Nabržine vodi Bojana Kralj; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.40 Za smeh in dobro voljo; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Na gorškem valu; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Gojmir Demšar, življenje ob glasbi.

■ ČETRTEK, 9. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.10 Zdravje je v rokah tretjepolčasnikov; 9.15 Humor na slovenski način; 10.00 Poročila; 12.40 Mešani zbor Skala iz Gropade vodi Anastasia Purič; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Komorni zbor »Monteverdi« iz Budimpešte, ki ga vodi Eva Kolár; 18.00 Dopisnice iz najbližjega vzhoda.

■ PETEK, 10. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.00 Poročila in deželna kronika; 8.10 Kulturne diagonale: Dvignjena zavesa; 9.15 Humor na slovenski način; 10.00 Poročila; 12.40 Skupina Shalom od Sv. Ivana; 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Valčki in polke; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 V pravljicnem svetu glasbi; 14.30 Od Milj do Devina; 15.30 Mladi val; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Mezzo-sopranistka Rieko Katsumata in pianist Aleksander Vodopivec v našem studiu; 18.00 Kulturni dogodki.

■ SOBOTA, 11. novembra, ob: 7.00 Jutranji radijski dnevnik; 7.30 Pravljica; 8.10 Kulturni dogodki; 8.40 Ob zlatem jubileju našega Radia; 10.00 Poročila; 10.10 Koncert v repentabrski cerkvi. Gianni Lazzari - flavta, Irena Pahor - viola da gamba, Diana Slama - čembalo; 11.30 Filmi na ekranih; 12.00 Krajevne stvarnosti: Ta rozajanski glas (oddaja iz Režije); 13.00 Opoldanski radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Poročila in deželna kronika; 14.10 Nediški zvon; 15.00 My way ali zelo oseben pogled na lahko glasbo; 17.00 Poročila in kulturna kronika; 17.10 Glasbeni poklon gojencev Slovenskega centra za glasbeno vzgojo »Emil Komel« iz Gorice; 18.00 Vladimir Bartol »Alamut«.

Tridentinci odločno za avtonomijo

Stranka Partito autonomista trentino tirolese je v nedeljo, 29. t.m., priredila v kraju Borghetto pri Trentu mogočno proslavo ob 50-letnici ustanovitve tridentinskega Združenja deželnih avtonomističnih študij (ASAR), iz idejnega izročila katerega tudi sama izhaja. Proslave, ki se je odvijala na pristavi S. Leonardo grofov Guerrieri Gonzaga, se je udeležilo kakih deset tisoč ljudi. Prisotni so bili tudi najvišji predstavniki avtonomnih dežel Trento in Bocen ter avstrijske zvezne dežele Tirolske, kakor tudi zastopniki manjšinskih in avtonomističnih strank Südtiroler Volkspartei, Union Valdôstaine in Slovenske skupnosti, s katerimi je PATT sklenila zaveznitvo. Predstavnitvo SSK je vodil tajnik Martin Breclj. Med vidnimi udeleženci prireditve je bil tudi predstavnik Severne lige Roberto Maroni.

Predsednik PATT Franco Tretter je v svojem slavnostnem govoru podčrtal, da so Tridentinci pripravljene z vsemi demokratičnimi sredstvi braniti svojo avtonomijo, če bi jo kdo hotel ogroziti, ter se zavzel za nadaljnje uveljavljanje krajevnih avtonomij v okviru Evrope dežel in narodov.

Za pokrajinske volitve v Trstu v skladu z razsodbo ustavnega sodišča

◀■■■▶
vedno izrazito nacionalistična. Politične škode, ki jo je pretrpela manjšina, ne bo moč poravnati.

Ustavno sodišče je po zaslugi priziva SSK razkrilo štiridesetletno prevaro in torej protiuustavnost vseh doslej izvoljenih pokrajinskih svetov. Sedaj bi bilo naravno in samoumevno, da se skličejo pokrajinske volitve v skladu z vsebino ustavne razsodbe. Torej: največ polovica svetovalcev pripada območju tržaške občine, polovica pa območju okoliških občin, kar se dogaja povsod v Italiji. Dejansko pa skušajo italijanske stranke, žal brez izjeme, izničiti pomen razsodbe in njene praktične učinke. Naenkrat so ugotovile, da je pokrajina nepotrebna ustanova, ki po njihovem nima bistvenih pristojnosti in je teritorialno preutesnjena, zato jo je treba odpraviti, na njeno mesto pa postaviti nekakšno novo upravno tvorbo z nazivom »Area metropolitana«. Ta »Area« naj bi imela tiste pristojnosti, ki so nekoč pripadale pokrajinskemu svetu. Vendar se sam od sebe ponuja sledeči ugovor: mar ne bi bilo pametneje in razsodnejše vrniti pokrajini tiste kompetence, ki so ji bile odvzete? Tako bi lahko izkoristili upravno telo, ki že obstaja in ima zakonsko osnovo, osebje, sedež itd. Jasno je, da bi bila ta izbira smotnejša, čežela pa bi lahko dodelila pokrajini nove pristojnosti. Čemu torej odpraviti pokrajino, kakor da je okoličani ne bi bili sposobni dostojno upravljati?

Smrt je stvar človeka

(Ob 1. novembru)

Ob smrti se dogaja nekaj, kar se je dogodilo v začetku, ob stvarjenju. V začetku, pri prvem stvarjenju, je kot na koncu, ob našem odhodu, skrito novo stvariteljsko dejanje Njega, ki to, kar nevidno biva, priključuje v bivanje.

Naša usoda se v tem zemeljskem življenju odloča, ali veru-

jemo, ali sprejemamo, ali ne, po Njem; z nepreklicnim dejanjem milostnega Vodnika. Ob smrti ne gre za odločitev razuma, temveč za odločitev celotnega človeka, ta je mnogo več, kot samo razum, čeprav ne sme biti nerazumen... Pri vernem človeku se sedaj izkaže radikalizacija osebne vere v Boga. Vsak človek, neglede na prepričanje, stoji pred veliko alternativo lastnega življenja: »Je umiranje zanj umiranje v nič, ali prehod v posledno resničnost?« Ali človek umira v poslednji nesmisel, ali v božjo najresničnejšo resničnost? Božji duh, privabi človeka v svojo nedoumljivo vseobsegajočo poslednjo resničnost, ko ga dokončno sprejme in reši!

V kolikor smo verni, verujemo, da vera v obujenje lahko sedaj in vedno spremeni naše življenje v poslednji smisel našega življenja in umiranja. Ta konec je novi začetek tistega, ki je nam na doumljiv način prikrit in lahko imenujemo božjo zmago nad smrtjo. Saj vsemogočni Stvarnik, ki je iz nebivanja priklical bivanje, zmora tudi iz smrti priklicati življenje.

Vera v obujenje ni dodatek k veri v Boga v katerega verujemo, ampak potrditev vere Vanj! To je vera Vanj, ki ni obstal na pol poti, ampak gre po poti dosledno do konca. Tako se človek lahko zanese na to, da je Bog začetka tudi Bog sonca, saj je tako, kot stvarnik sveta in človeka, tudi istočasno njun dovršitelj. To pa je tisto, kar more in mora spremeniti naše življenje. Zato je smrt stvar človeka, novo življenje pa je edino lahko stvar Boga, ali lepše; to je božji dar, podarjen človeku z božjo milostjo...

AMBROŽ KODELJA

»V trenutku, ko se zdi, da lahko, četudi z nekaterimi pridržki, govorimo o koncu velikkanske tragedije zadnjih let, je prav, če se vsaj za hip spomnimo, da ta vojna ni bila ne etnična ne verska, ampak izrazi-to politična.

Bila je vojna, ki jo je hotela Srbija zato, da bi si zagotovila nadvlado na balkanskem območju. Skušala je tudi uničiti republike, ki so medtem postale suverene (Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina). Suverenost jim je sicer jamčila že federativna ureditev iz leta 1974.

Na vse to opozarjamo, ker bo vprašanje napadalec — napadanec stopilo v ospredje med mirovnimi pogajanjmi. To bo lahko nov predmet nasprotij. Če ne bo zgodovinske jasnosti, bo ta problem lahko oslabil mirovni načrt, ki se je zdaj izkazal za zmagovalca. Za to se je treba zahvaliti odločilnemu posegu Združenih držav, ki so spet našle pogum in pokazale, da se znajo odločiti. S tem so dale šibki Evropi, vedno pripravljene na odpovedi in globoko razdvojeni glede balkanskega problema, lekcijo, ki je ne bo mogla pozabiti.

Tako pravi poslanica, ki jo je na zbor Slovenskih krščanskih demokratov v Celju naslovil častni predsednik krščanskodemokratske internacionale, Italijan Flaminio Piccoli.

Na državnozbornih volitvah na Hrvaškem je zmagala Hrvaška demokratska skupnost (HDZ), ki bo imela v novem parlamentu absolutno večino kot sicer doslej. Predsednik Tudjman torej ni dosegel postavljenega cilja, to je dvotretjinska večina v novem saboru (državnem zboru). V Istri se je ponovno uveljavil Istrski demokratski zbor in gladko porazil HDZ.

Vštric s časom

Medtem ko je jasno, da naša manjšina ne more (in tudi ne sme) biti enotna na kulturnem, prosvetnem in drugih področjih, bi bilo krvavo potrebno, da bi bila enotna na političnem področju, kjer se bije boj za doseg stvarnega cilja, npr. izvolitev lastnih manjšinskih predstavnikov v razna javnopravna telesa. Takšno enotno manjšinsko politično telo bi lahko bil na primer Narodni svet, v okviru katerega naj bi prišlo do uresničitve znanega in preizkušenega načela »enotnosti v raznolikosti«. V takem na zunaj enotnem telesu bi se razpoznale vse »duše« naše manjšine v Italiji. V tem prime-

Aktualni intervju

Prof. Vladimir Klemenčič o simpoziju na Trbižu

Profesor Klemenčič, organizatorji so Vam na dvodnevem simpoziju o večjezičnosti v Kanalski dolini zaupali uvodno, okvirno predavanje. Podelili so Vam tudi priznanje za več kot dvajsetletno raziskovanje manjšinske stvarnosti v dolini. Kakšna je Vaša ocena tega simpozija?

Najprej bi rekel, da nisem nikoli pričakoval, da se bo odvijal simpozij o težnji po sporazumevanju med štirimi jezikovnimi skupinami prav v Kanalski dolini. Kar je potrebno še posebej poudariti, je dejstvo, da so nosilci te prireditve sami Slovenci iz Kanalske doline. Drugo, kar kaže poudariti, je to, da celotna slovenska javnost in strokovnjaki, ki se ukvarjajo z manjšinsko problematiko, pri tem aktivno sodelujejo in mislim, da je prav s tem simpozijem potrjena pravilna pot znanstvenega dela, na kateri so se nosilci teh raziskav zaradi svoje temeljitosti pa tudi mednarodne povezanosti lahko izognili raznim čerem politične, ideološke in nacionalistične narave.

Vi že od leta 1972 obiskujete Kanalsko dolino in raziskujete specifično njenega življa. Kaj se je od takrat do danes po Vaši oceni spremenilo?

Ta prireditev kaže na velike spremembe v poznavanju etničnih odnosov, ki so bili povezani s konflikti in pri tem predvsem z zapostavljanjem slovenske manjšine. Ta simpozij pa kaže, da se je v Kanalski dolini izoblikovalo med Slovenci jedro intelektualcev in kulturnih delavcev, saj se je od časov, ko sem prvič prišel h gospodu Venosiju, v Kanalski dolini veliko spremenilo. Slovenska manjšina je danes tu organizirana na številnih področjih, od kulturnega do cerkvenega, a žal še ne gospodarskega. Žal pa moram izraziti veliko skrb za bodočnost žabniške fare, ki je ena najstarejših slovenskih far sploh in ki je

Župna cerkev v Žabnicah v Kanalski dolini

bila zaupana neslovenskemu elementu, ki je lahko dober in pošten, toda neizkušen pri reševanju tako pomembnega dejavnika, kot je Cerkev. Mislim, da bomo morali Slovenci, ne glede na prostor bivanja, najti poti, da bo ta nevarnost odpravljena. To je pravzaprav pojav, ki ne škoduje le Slovincem v Kanalski dolini, temveč širokemu krogu slovenske javnosti, ki redno obiskuje božjo pot na Višarjah. Še več. Višarje so bile točka, kjer se niso srečevali le Slovenci iz Kanalske doline, Koroške in Slovenije, temveč je bilo to tudi srečališče za slovensko povojno emigracijo, ki je večinoma, ko je obiskovala Evropo, imela priliko občudovati del lepote Slovenije prav z Višarij.

Zakaj je bila po Vašem mnenju prisotnost romanskega pa tudi avtohtonega nemškega elementa na tem simpoziju tako skromna?

Res je velika škoda, da je prisotnost, ki ste jo omenili, bila tako skromna, medtem ko so bili prisotni kvalificirani strokovnjaki iz Avstrije, Danske, Norveške in ZDA, poleg slovenskih seveda. Menim, da bi morali nadomestiti odsotnost italijanske komponente vsaj s publikacijo, kjer bodo objavljeni referati in diskusija, saj je prav ta odprla številna vprašanja, kot na primer vprašanje definicije vindišarstva ter seveda problem zaščite tako slovenske kot furlanske in nemške manjšine, ki bo sprejemljiva tudi za italijansko večino. To je pa pravzaprav izziv celotnega simpozija, ki je načel tudi vprašanje novih pogledov na funkcijo manjšin na obmejnih področjih ter funkcijo njihovega prekomejnega povezovanja, posebno z matičnimi državami. To posvetovanje je tudi pokazalo, da slovenska manjšina tu ni anonimna skupnost, ki bi jo prekrivala kultura drugih manjšin in večinskega italijanskega naroda. Slovenska manjšina postaja aktiven člen, ki sicer še ni vključen v razreševanje celotnega kompleksa regionalnih problemov obmejnega območja Kanalske doline,

srečujemo pa se s prireditvami na visoki kulturni ravni pa tudi pri reševanju drugih problemov, kjer se Slovenci kot posamezniki ali skupine uveljavljajo in kažejo svojo aktivno prisotnost.

Kot smo slišali na simpoziju, se stopnja izobrazbe prebivalcev Kanalske doline hitro dviga, kako pa je po vašem mnenju z večjezičnostjo prebivalstva?

Zaskrbljujoče je dejstvo, da sta slovenska in furlanska skupnost izločeni iz celotnega izobraževalnega procesa. Slovenci si pomagajo z lastnimi materialnimi sredstvi, če hočejo doseči izobrazbo v določenem poklicu na srednjem ali visokošolskem izobraževanju v Vidmu, Trstu ali Gorici. Nemščina prodira v javne šole in dosega že srednjo stopnjo, sicer počasi pa vendar uspešno. Glede slovenščine in izobraževanja v slovenskem jeziku pa je še vedno veljaven izgovor o preobremenjenosti učnih programov z drugimi predmeti. Ne smemo pa zanikati, da so referenti italijanskega večinskega naroda priznali to pomanjkljivost z obljubo, da se bodo z raznimi obiski skušali seznaniti z večjezično vzgojo, katere so v Sloveniji deležni pripadniki italijanske in madžarske manjšine. Tudi to lahko označimo kot pozitiven prispevek k afirmaciji slovenstva v Kanalski dolini. Na splošno pa lahko rečemo, da se danes večjezičnost ohranja pretežno le v hišah manjšincev. Poznavanje jezika in kulture le teh pa je pri pripadnikih večinskega naroda zelo šibko. Z gotovostjo lahko trdimo, da je bil večinski italijanski narod s svojo odsotnostjo na tem posvetu hudo prikrajšan, saj so v vseh referatih avtorji, ne glede na tematiko, poudarjali pomen večjezičnosti v tako pomembnem mednarodno prometnem prostoru, kjer se križajo narodi, ki predstavljajo velik potencial za pospeševanje gospodarskega razvoja v prekomejnem sodelovanju z matičnimi državami Italijo, Avstrijo in Slovenijo.

* * *

Tudi publikacije naše manjšine

V Pordenonu je bila šesta razstava publikacij manjšin založnikov Edit Expo, ki je bila letos še posebej zanimiva za Slovence v Italiji. Tokrat so namreč k sodelovanju povabili vse založnike narodnih in jezikovnih manjšin v Evropi in torej tudi založbe, ki delujejo v okviru naše manjšine. Prvič so bile na pregleden način na ogled vse najnovejše knjige v slovenščini in prevodih, ki so izšle zadnja leta v Italiji. Razstava v Pordenonu je bila odprta le štiri dni, to je do 1. novembra. Na ogled so bile tudi knjige založbe Devin, Mladika in Goriške Mohorjeve družbe.

Pogovor z ravnateljem prof. Bogdanom Kraljem

GM stopa v novo sezono

V petek, 27. oktobra, so na tiskovni konferenci predstavili novo koncertno sezono Glasbene matice. 24. sezona predvideva osem koncertov, ki bodo vsi na sporedu v tržaškem Kulturnem domu, z izjemo zadnje predstave, ki bo po vsej verjetnosti pri Sv. Justu, nekatere koncerte pa naj bi ponovili tudi na Goriškem. Prvi koncert bo 9. novembra, ko se bo v Kulturnem domu predstavil Pihalni orkester slovenske policije. Ostali program sezone: 12.12.95: Godalni kvartet Glasbene matice; 21.12.95: Big band RTV Slovenije; 29.1.96: Črtomir Šiško (violina) in Emanuele Arciuli (klavir); 13.2.96 Zbor Jacobus Gallus, vodi Janko Ban; 18.3.96: Bojan Gorišek (klavir) in Janez Škof (recitator); 26.3.96: Duodena cantitas capella Rudolphiana, vokalno-instrumentalna skupina za staro glasbo iz Prage; 18.4.96: Milko Bizjak (orgle) in Simona Slokar (violončelo).

Tiskovno konferenco je uvedel podpredsednik upravnega sveta dr. Drago Štoka, sledilo pa je izčrpno poročilo vršilca dolžnosti ravnatelja prof. Bogdana Kralja, s katerim smo se podrobneje pogovorili o problemih, ki najbolj tarejo Glasbeno matico.

Prof. Kralj, začniva pri Vaši borbi za javno priznanje Glasbene matice kot glasbene šole.

Na žalost smo vedno na istem. Naši koraki v Rimu niso zaenkrat napredovali. Tudi v vsedravnem šolskem svetu, kjer je slovenski predstavnik prof. Tomaž Simčič želel predstaviti resolucijo o glasbenem šolstvu slovenske manjšine v Italiji, tega predloga še niso obravnavali. Obisk pri ministrstvu ravno tako ni obrodil nobenih sadov glede priznanja glasbene šole, tako da je stanje praktično do danes nespremenjeno. V pogovorih med Slovenijo in Italijo prav tako ni prišlo do nobenega premika.

Kaj pa je s kroničnimi finančnimi problemi?

Zelo smo hvaležni Sloveniji, da je razumela stisko zamejskih ustanov in da nam je letos po svojih močeh pomagala, smo pa nekoliko zaskrbljeni nad našimi organizacijami v zamejstvu. Vsa podpora, ki jo je Slovenija namenila slovenskemu glasbenemu šolstvu v Italiji, ni prišla tja, kamor je bila namenjena. Kam je šel ta denar, osebno ne vem, upam pa, da bo prej ali slej prišlo do nekega razčiščenja z obema krovnicima organizacijama.

Drugi aspekt naših finančnih problemov zadeva italijansko državo, ki je prva dolžna, da skrbi za naše ustanove, saj imamo kot italijanski davkoplačevalci do tega vso pravico. Končno smo zvedeli vsaj to, da je dežela odobrila tudi prispevek Glasbene matice za dejavnost v letu 95. Ta denar bo na razpolago, upam, še pred koncem letošnjega leta, drugače bomo zopet pri starem.

Kako pa ste uredili odnose glasbenih šol na Goriškem?

Tu so na žalost hudi problemi. Naše mnenje je, da je glasbeno šolstvo enotno, ne glede na pokrajino. Ker po treh letih dogovarjanja s šolo »Emil Komel« v Gorici ni prišlo do konkretnih rezultatov, je upravni odbor imel za potrebno in nujno, da organizira tudi Glasbeno matico v Gorici samo-

Prof. Bogdan Kralj

stojno. Pogovori se vsekakor nadaljujejo, saj smo se na primer pred kratkim srečali s SSO in se pogovarjali o tem, kako bi lahko prišlo do enotnega šolstva. Pripravljamo statut, ki ga je Glasbena matica že odobrila, goriška šola Emila Komela pa ga še ni.

Kako pa je s Tvojo dejavnostjo pri zborovskem petju?

Priznati moram, da me veseli tudi zborovodska dejavnost. Že enajsto leto vodim dekliški zbor v Križu; letos smo posebno veseli, da se nam je pridružilo nekaj novih pevk. Poleg nastopov na običajnih revijah, kot so Pesem ne pozna meja, Primorska poje, Revija Zveze cerkvenih pevskih zborov in razni celovečerni koncerti, ne vem, če se bomo udeležili tudi kakega tekmovanja. Zelo bi si želel, da bi šli na kako italijansko tekmovanje, recimo v Vittorio Veneto. Pevski program pa predvideva ljudske pesmi Slovencev, kjerkoli živimo, se pravi, da je celotni koncert samo predstavitev ljudskih pesmi v raznih priredbah, od Prekmurja preko Gorenjske, Koroške, Štajerske, Dolenjske, Primorske in tudi naših krajev.

Vodim pa tudi mešani zbor Frančišek Borgija Sedej v Števerjanu. Čeprav zbor vadi le enkrat tedensko, imamo zelo bogato dejavnost. Poleg običajnih nastopov, kot so Ceciljanka in Primorska poje in glede na to, da je to zbor, ki deluje v okviru katoliškega društva in ki sodeluje redno pri nedeljskih svetih mašah, dajemo

precej poudarka religioznemu repertoarju. Sedaj smo sodelovali pri maši in odkritju spomenika dr. Komjancu v kraju Malcesine ob Gardskem jezeru. Sodelovali bomo pri zahvalni maši v Števerjanu, pri božičnem koncertu in tudi pri maši na Stari gori. Kot dirigenta so me izredno zanimale razne možnosti pevskega udeleževanja, v smislu sestave zbora. V Križu sem spoznal, kaj lahko da dekliški zbor in tudi njen repertoar, nekaj let sem vodil dolinski zbor Valentin Vodnik, kjer sem spoznal moško sestavo, vedno pa me je zanimala mešana zasedba, ker jo imam za najpopolnejšo. Možnost so mi kot prvi dali prav Števerjanci in zato sem to izkoristil, čeprav ni lahko hoditi tedensko na Goriško, iz Trsta do Števerjana in nazaj.

Pogovarjal se je Erik Dolhar

Dr. Gojmir Demšar 80-letnik

V prostorih Glasbene Matice v Trstu so pred dnevi počastili dr. Gojmira Demšarja, ki je obhajal 80-letnico.

Dolgoletnemu ravnatelju in članu upravnega odbora so čestitali predsednik upravnega odbora Adrijan Semen, predsednik SKGZ Klavdij Palčič in Marij Maver v imenu SSO. Gost večera je bil tudi generalni konzul Republike Slovenije v Trstu, gospa Vlasta Valenčič-Pelikan. Prikazane so bile Demšarjeve zasluge za razvoj glasbenega šolstva na Tržaškem in sploh za dejavnost Glasbene Matice. Jubilarntu so podarili umetniško sliko Franka Vecchieta in knjigo »Naselbinska kultura na Slovenskem«, Tržaški oktet pa mu je nazdravil s pesmijo »Mnogajaj ljeta«. Čestitkam in voščilom se pridružuje tudi Novi list.

Fulvio Tomizza na Opčinah

V Prosvetnem domu na Opčinah so pretekli teden predstavili zadnjo knjigo Fulvia Tomizze, »Alle spalle di Trieste« (Za hrbtom Trsta), ki je izšla pri založbi Bompiani. Srečanje s pisateljem, psihoanalitikom Pavlom Fondo in predsednikom kulturnega krožka Istria Voccijem so priredili SKD Tabor, knjižnica Pinko Tomažič in tovariši ter krožka la Rupe — Ob Pečini in Istria. Fulvio Tomizza je predstavil zbirko esejev in člankov, v katerih prikazuje tržaško in istrsko kulturno stvarnost, kot tudi življenje v Furlaniji, Sloveniji in bivši Jugoslaviji. Med raznimi zanimivostmi je Tomizza omenil, da ga je nekoč učil openski profesor in književnik Josip Tavčar, kar tudi omenja v enem članku. O odnosu med Slovenci in Italijani je dejal, da je kultura poglobitnega pomena, saj predstavlja spoznavni moment, ki omogoča sožitje in enotnost. Dokaj kritičen je bil do Trsta, katerega očita trmasto vztrajanje pri zaprtosti in nestrpnosti, ki povzročata diskriminacijo, tako da si Trst ne zasluži svojega mesta v omikani Evropi.

Psihoanalitik Pavel Fonda je najprej dejal, da ne moremo mimo vloge, ki jo ima Tomizza s svojim delom

v krajevnem socialno-zgodovinskem in kulturnem kontekstu. Uprl se je pritiskom, ki so v naših krajih izredno močni, in tako ostal objektivno do različnih stvarnosti. Predsednik krožka Istria Marino Vocci je poudaril, da je Tomizza med ustanovitelji krožka. Poleg tega je pomembno, da so srečanje organizirale štiri organizacije, ki jim je pretakanje kulture med skupnostima zelo pri srcu.

* * *

Razstava o sodobni slovenski umetnosti

V palači spomeniškega varstva v Trstu so v soboto, 29. oktobra, odprli likovno razstavo z naslovom Sodobna slovenska umetnost: osemdeseta-devetdeseta leta. Razstava se uokvirja v niz pobud na temo Dialogi s srednjevzhodno evropsko kulturno ustvarjalnostjo, ki jih prireja združenje Trieste Contemporanea (prva izmed teh prireditev je bil koncert simfoničnega orkestra RTV Slovenija v dvorani Tripcovich). Gre za prvo veliko slovensko likovno razstavo v Trstu, ki potrjuje povezanost mesta s širšim zaledjem.

Ni prostora za mladinski zbor z Vrha

Na uredništvo je prišlo pismo, ki ga je podpisalo sedemnajst občanov z Vrha in naslovilo na sovodenjsko občinsko upravo. Podpisniki sprašujejo, zakaj je uprava odrekla uporabo ene sobice v prostorih osnovne šole na Vrhu Mladinskemu pevskemu zboru Vrh svetega Mihaela (Mlad. P.Z. Vrh), ki združuje več kot 20 otrok in ki že dve leti vadi v šolskih prostorih, ker nima svojega sedeža.

Po mnenju podpisnikov je odločitev v nasprotju s 35. členom občinskega statuta. Ta namreč posveča pozornost društvom in ustanovam, ki si prizadevajo za ovrednotenje, ohranjanje in razvoj jezikovnega in kulturnega bogastva slovenske manjšine in ki jim v ta namen nudi prost dostop k občinskim strukturam in uslugam, pa tudi z Listino šolskih storitev, točneje s členom št. 5.2., ki govori o spodbujanju izvenšolskih dejavnosti, ki uresničujejo funkcijo šole kot centra kulturne, socialne in civilne promocije z dovoljenjem uporabe šolskih prostorov in sredstev izven šolskega urnika.

Novice z Laškega

V ponedeljek, 30.10. je bila v občinski knjižnici v Ronkah otvoritev posmrtna razstava največjega slovenskega slikarja iz Laškega Staneta Metterca. Rodil se je leta 1927 v Ribnem pri Bledu in se preselil v Ronke leta 1954, kjer je umrl pred dvema letoma. Kot slikar je začel razstavljati takoj po vojni, ko je risal predvsem domačo pokrajino in Blejsko jezero.

O delovanju društva Jadro gre omeniti, da se je začel začetni tečaj slovensščine za odrasle in popoldanska animacija za otroke okoliških občin, ki obiskujejo vrtec in šolo v Romjanu.

Na koncu naj še povemo, da so v bližini osnovne šole v Ronkah odprli novo knjigarno, kjer so na voljo tudi slovenske knjige. V ponedeljek, 6. t.m., se bo v večnamenskem centru v Trziču začel niz predavanj o spremembah meja v naši deželi. Uvodno predavanje bo ob 20.30 imel Paolo Segatti, ki bo spregovoril o manjšinah na severnem delu Jadrana.

Podjetje Korsič v prenovljenih prostorih

V soboto, 28. oktobra, so s kulturnim sporedom odprli prenovljene prostore pohištvnega podjetja Korsič pri Sv. Ivanu v Trstu. Podjetje je pred več kot 30 leti ustanovil v Trstu priseljeni briški rojak Anton Korsič, ki se je med drugim — poleg tega, da je vodil priznано podjetje — vključil v družbeno, kulturno in versko življenje svetoivanskih Slovencev. Njegovo dejavnost na področju pohištva nadaljujeta sedaj tudi hčerki Mirjam in Anastazija.

Odprtje prenovljenih prostorov, ki jih je v nedeljo blagoslovil kaplan g. Milan Namac, sta obogatila fotograf-

Podpisniki prosijo občinsko upravo za pojasnilo in resno utemeljitev njene odločitve, saj dosedanja razlaga (stroški za ogrevanje, razsvetljavo, vodo, čiščenje itd.) po njihovem mnenju ne zadošča, kakor tudi ne trditev, da občinska uprava zavrača privilegiranje katerekoli organizacije ali društva v svoji občini.

* * *

Položaj in perspektiva Slovencev v narodno mešanem prostoru

Konec tedna je kulturno društvo Rdeča zvezda iz Saleža priredilo srečanje s slovenskim pisateljem Cirilom Zlobcem, zgodovinarjem Borisom M. Gombačem in podpredsednikom želnege sveta Milošem Budinom na temo: »Položaj in perspektiva Slovencev v narodno mešanem prostoru«. To aktualno vprašanje so poglobili obiskovalci večera, pred pogovorom pa so predvajali kratek film z izseki iz nekaterih prireditev zadnjih dveh let društvenega delovanja.

Iz besed govornikov je izšlo, da je dvojezičnost na Krasu danes večji problem kot nekoč, predvsem zaradi priliva večinskega naroda iz mesta in drugih krajev. Možne rešitve gre še zlasti iskati v večji angažiranosti Slovencev na vseh ravneh, saj je enakovredna dvojezičnost, po mnenju Cirila Zlobca, neizvedljiva. Spoprijazniti se moramo namreč z dejstvom, da smo manjšinski narod in da zato nosimo težje breme na svojih ramenih, le preko pobud in večjega navora pa se lahko izognemo asimilaciji. V posebnem zgodovinskem trenutku, v katerem živimo, je še zlasti potrebna notranja složnost tako v manjšini kot v matici, saj bomo lahko le tako kos pritiskom večinskega naroda.

* * *

Zahvaljujoč se Stranki komunistične preнове, ki je tik pred glasovanjem sklenila, da bodo njeni poslanci zapustili sejno dvorano, je bila rešolucija o nezaupnici Dinijevi vladi zavrnjena. Predsednik Dini je izjavil, da bo njegova vlada odstopila konec leta. Prej pa namerava urediti vprašanje finančnega zakona.

ska razstava Ennia Demarina in nastop ženske vokalne skupine Musica noster amor, ki jo sestavljajo Tamera Stanese, Nataša Gregori in Silvia Mosco.

Z razstavo Ennia Demarina in drugimi podobnimi pobudami, ki so v načrtu, želi podjetje Korsič postati tudi kulturna postojanka in razviti nov koncept pohištva, ki se ne ustavi samo pri predmetu, ampak se izraža v razvijajočem se odnosu med tradicionalnim načinom urejanja pohištva in umetniškimi stvaritvami, ki vrednotijo in kvalificirajo tudi stanovanjske prostore.

Mednarodna pravila pobota in arbitraže

Pred nedavnim je izdal in založil Center marketing international v Ljubljani zanimivo in praktično knjigo z naslovom Mednarodna pravila pobota in arbitraže. Knjiga ima 131 strani in je natisnjena v angleščini in slovenščini. Iz angleščine je vsebino prevedla Ivanka Gasar.

Omenjeno delo je zlasti zanimivo in koristno za podjetja in obrtnike, ki se ukvarjajo z mednarodno trgovino in mednarodnim sodelovanjem. Pri tovrstnih aktivnostih se čestokrat pojavljajo razni spori. Poravnava pa je zaželjena rešitev poslovnih sporov mednarodnega značaja. Mednarodna gospodarska zbornica določa pričujoča pravila poskusa poravnave za olajšanje prijateljskega reševanja takih sporov. Vse poslovne spore lahko v poravnavo predloži posrednik posameznik, ki ga imenuje mednarodna gospodarska zbornica. Tista stranka, ki prosi za poravnavo, se prijavi sekretariatu mednarodnega arbitražnega sodišča Mednarodne gospodarske zbornice z jedrnatim podanim namenom prošnje in vplača takso za pričetek postopka.

Vse osebe, ki sodelujejo v postopku poravnave, morajo, ne glede na svojo vlogo, ves čas sodelovati zaupno naravo postopka poravnave. Po zaključku poravnave posrednik predloži Sekretariatu mednarodnega arbitražnega sodišča sporazum, podpisan od vseh strank ali poročilo o neuspehu poravnave z obvestilom ene ali več strank o namenu, da pri procesu poravnave ne želi več sodelovati.

V tej strokovni literaturi imamo možnost, da se podrobneje seznanimo s pravili arbitraže. Pri tem ima posebno vlogo mednarodno arbitražno sodišče, kakor tudi arbitražno razsodišče. Poznati moramo obliko in vsebino za sestavo prošnje za arbitražo, kakor tudi za pripravo odgovora na prošnjo. Na enem mestu bomo lahko spoznali prošnje, zagovore, pisne izjave, obvestila in dopise, kakor tudi pravne učinke arbitražnega sporazuma. Zanimiv je tudi predujem za kritje stroškov arbitraže ter način posredovanja zadeve arbitru.

Za marsikoga je pomembno, da podrobneje pozna pravila o vodenju postopka, kraju arbitraže, pogojih delovanja in sam arbitražni postopek do podrobnosti. Najelegantnejša pa bi bila sporazumna rešitev spora. Če se stranki dogovorita o poravnavi po

predložitvi zadeve arbitru in v skladu z mednarodnimi pravili, se dogovor zabeleži v obliki arbitražne odločbe, dosežene s sporazumom obeh strank. Pri tem je pomemben časovni rok za sprejem odločbe. Pri tem se srečujemo s stroški, ki jih moramo vnaprej poznati. Stroški arbitraže vključujejo arbitru honorar in administrativne stroške, ki jih določi mednarodno arbitražno sodišče. Stranke morajo biti seznanjene z odločbo sekretariata. Po prejemu obvestila se stranki odpovesta katerikoli drugi obliki obveščanja ali predložitve s strani arbitra. Arbitražna odločba je dokončna in se hrani pri sekretariatu mednarodnega arbitražnega sodišča.

Mednarodna gospodarska zbornica priporoča vsem, ki se želijo sklicevati na arbitražo mednarodne gospodarske zbornice, da v svoje pogodbe vključijo naslednji člen: »Vsi spori, ki bodo nastali v zvezi s pričujočo pogodbo, se bodo dokončno reševali po Pravih poravnave in arbitraže Mednarodne gospodarske zbornice (ICC) s strani enega ali več arbitrov, ki bodo imenovani v skladu z omenjenimi Pravili.«

V knjigi, ki jo predstavljamo, so zajeti še štirje dodatki, ki obravnavajo:

- Statute Mednarodnega arbitražnega sodišča,
- interna pravila Mednarodnega arbitražnega sodišča,
- razpored postopka poravnave in stroški arbitraže,
- konvencija o priznanju in izvajanju tujih arbitražnih odločb.

Prepričani smo, da bodo naši podjetniki in managerji uspešnejši, ko bodo obvladali omenjena mednarodna pravila pobota in arbitraže. S tem pa bodo povečevali ugled državi pri mednarodnem sodelovanju.

prof. dr. Gabrijel Devetak

NOVI LIST

Izdajatelj: Zadruga z o.z. »NOVI LIST.
Sedež: 34138 Trst, G. D'Annunzio 27/E,
tel./fax 040/630824.
Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954,
štev. 157.

Uredništvo: Martin Breclj, Ivo Jevnikar,
Helena Jovanovič, Drago Legiša (glavni
in odgovorni urednik), Miro Oppelt,
Saša Rudolf, Marko Tavčar in Egidij
Vršaj.

Fotostavek in tisk: Tiskarna Graphart, Trst,
tel. 040/772151.

Član Združenje periodičnega
tiska v Italiji

Strokovna ocena lanske knjige o Štandrežu

Ob letošnjih Primorskih dnevih na Koroškem

Lučana Budal in Damjana Paulin: Iz kmečkih korenin sem pognal. Pričevanja o preteklosti Štandreža. Štandrež, novembra 1993. Izdalo: Prosvetno društvo Štandrež, Založilo: Prosvetno društvo Štandrež in Zveza slovenske katoliške prosvete.

Najprej o mojih srečanjih s Štandrežem in o srečanjih s knjigo o Štandrežu.

Poldrugo desetletje nazaj sem bila nekaj let zapored član žirije na vsakoletni mednarodni prireditvi ljudskih plesov in noš v Gorici. Prireditve so bile ob večerih, zato sem skušala proste dopoldneve in popoldneve izrabiti za svoje narodopisno, etnološko delo. Namenila sem se obiskati Štandrež. Ko sem enega od mimoidočih vprašala, kje je Štandrež, me je hotel napotiti kar nekaj ulic naprej, v veletrgovino Štando. Nikakor mu nisem mogla dopovedati v moji, ne preveč blesteči italijanščini, da me Štanda ne zanima, ker nisem prišla v Gorico po nakupih, marveč, da želim iti v Štandrež. Potem sva se nakako le znašla in se tisti in naslednji dan pogovarjala s starejšimi domačini o preteklosti Štandreža.

Knjigo o Štandrežu sem pred letom dni zagledala na mizi gospe Metke Zobec, svetovalke za gledališko dejavnost pri Zvezi kulturnih organizacij Slovenije. Za nekaj dni sem si jo izposodila. Oba z možem sva jo prebrala z občudovanjem do bogate kulturne dediščine, do ljudi, ki so jo ohranili in do ljudi, ki so o njej pisali. Potem sem se nekega dne mudila pri gospodu Rudiju Merljaku, na Uradu republike Slovenije za Slovence v zamejstvu in po svetu. V pogovoru sem ga vprašala, če pozna knjigo o Štandrežu, in izrazila željo, da bi se nekako rada dokopala do nje. S police je potegnil knjigo in mi jo radodarno stisnil v roke. Hitro sem se poslovila, da se ne bi premislil. Vem, da sem potem v nedeljo navrh že spekla potico po receptu iz knjige.

Te dni sem se mudila v Celovcu pri tajniku Krščanske kulturne zveze Nužeju Tolmajerju. Med pogovorom mi je omenil in potem tudi podaril knjigo o Štandrežu. Poltiho sem omenila, da že eno imam v želji, da je ne bi vzel nazaj. Na srečo se gospod Tolmajer ravna po pogovoru: Kar se da, se v zlato jamo zakopa. Zdaj imam dve knjigi o Štandrežu in verjemite mi, da bom en izvod podarila ljudem, ki jo bodo od prve do zadnje črke prebrali. Saj so knjige zato, da se berejo, mar ne?

Zdaj pa o knjigi »Iz kmečkih korenin sem pognal«, ki jo vedno znova z veseljem in s spoštovanjem vzamem v roke.

Knjiga šteje 217 strani in ima okrog dvesto fotografij. Snov je obravnavava

in v desetih poglavjih. V prvem poglavju »Stare listine govori« se seznanimo s krajem in s krajevnimi ter ledinskimi imeni, ki so zapisana tudi na katastrskih zemljevidih. Za tiste, ki so blage volje in v ugotavljanju, da prevladujejo za različna zemljišča slovenska imena, ne vidijo nič »nacionalističnega«, navajam nekaj slovenskih imen: Pod bregom, Veliki kos, Križišče, Na pristavi.

V drugem poglavju »Orali bomo in sejali semena zdrava v zemljo to...« se na splošno poučimo o štandreškem kmetijstvu. Zvemo tudi, da se je med prvo svetovno morijo večina prebivalstva izselila, živina pa, kolikor je niso odgnali s seboj, je bila pobita. Nič novega pod soncem!

In potem sledi tretje, najobširnejše poglavje »Zorali so ledin«. V besedi in sliki se poučimo o poljedelstvu in spremnem orodju, o živinoreji, lovu in ribolovu.

»Sredi njiv bodo stale domačije«, je naslov četrtega poglavja, v katerem se poučimo, da se je tudi stavna podoba Štandreža v zadnjih desetletjih korenito spremenila. Stare hiše se umikajo novim, mogočnim stavbam. Nekatero starejšo stavbo so še ubežale v današnji čas. Povsod pa se je spremenila, posodobila notranjščina hiš hkrati z notranjo gospodinjsko in hišno opremo. Kaj hočemo: Časi se spreminjajo in mi z njimi.

V poglavju »Pr hiši so prauli« so po sedanjih ulicah zapovrstjo navedena domača hišna imena. Prebiramo jih tako, kot bi brali dobre stare litnije naše mladosti o Lupinavih, Ključarjevih, Njenteti, Fefki, Čikaveh, Vukavih, Vidonavih... Kje so že ljudje, ki so dali kmečkim in bajtarskim domovom hišna imena! Vse o obleki, moderneje povedano, vse o pretekli oblačilni kulturi v Štandrežu zvezo v poglavju »Iz zaprašenih skrin naših babic«.

»Štandreška ohcet«, kakršna je bila v navadi pred prvo svetovno vojno, je pregledno opisana v sedmem poglavju. Bogve, če dandanes še katero od štandreških deklet poroma v Log prosit za moža. In če ob slovesu od Matere vseh mater z velikim upanjem obljudi: Zbogom Marija! Letos sem prišla sama, k letu pridem z možem.

Popolne narodopisne monografije si ne moremo predstavljati brez opisa hrane. Zato tudi v štandreških pričevanjih ni izostalo poglavje »Ta dobra domača kuhinja«.

V predzadnjem poglavju »Igre in zabave za vse« se poučimo o nekdanjem živahnem življenju štandreške skupnosti. Otroci in odrasli so se po delovnem tednu poveselili v družbi svojih vrstnikov.

V zadnjem poglavju »Iz življenjske modrosti naših dedov« je zapisa-

nih veliko starih izrekov, znanih in manj znanih, pa večno veljavnih, kot na primer: Liepa bisieda, liepo mesto nejde.

Brecht je nekje zapisal Knjiga je orožje, vsemi jo v roke. Zdaj sem s strokovnostjo in z ljubeznijo napisano knjigo o Štandrežu odložila, zdaj ste vi na vrsti, da jo vzamete v roke.

Marija Makarovič

* * *

Kanada ostaja enotna država. Na ljudskem glasovanju so volilni upravičenci države Quebec s pičlo večino zavrnili odcepitev. Razlika je znašala le kakih 50 tisoč glasov proti odcepitvi.

Nagrade 30. Borštnikovega srečanja

Na 30. jubilejnem Borštnikovem srečanju so najvišjo slovensko gledališko nagrado za igralca, oziroma igralko podelili Ivanki Mežan za njeno več kot tridesetletno delo v gledališču in za niz umetniških kreacij. Velika nagrada 30. Borštnikovega srečanja pa je pripadla Ljubljanski Drami za delo »Grmače« Daneta Zajca v režiji Mileta Koruna. Izmed šestih nadaljnjih Borštnikovih nagrad sta dve pripadli članoma Primorskega dramskega gledališča iz Nove Gorice. Bojan Jablanovec je bil nagrajen za režijo predstave »Ljubezen dobrega moža«, Bine Matoh pa za vlogo Hackerja v istem delu.

Občinstvu, ki je lahko izbiralo najbolj priljubljenega igralca, je bil najbolj všeč Peter Boštjančič v vlogi Juda Shylocka v delu »Beneški trgovec«, ki ga je uprizorilo gledališče iz Celja.

Naša narodna zgodovina v angleščini

Svet postaja iz dneva v dan manjši, ko se novice tako hitro pretakajo z ene na drugo celino. To sem ugotovil tudi sam, ko sem nepričakovano zapazil v angleškem glasilu, ki izhaja v Kaliforniji z naslovom »The Augustan — An International Journal of things Historical, Heraldic en Genealogical« članek, ki ga je napisal dr. Joško Šavli. Oseba s katerim se dnevno srečujem in niti na misel mi ne pride, da bi tam čez lužo nekaj izšlo o nas tu na tem našem narodnostnem prepihu.

Ameriško društvo The Augustan Society, ki povezuje ljubitelje zgodovine, grboslovja, proučevalce rodovnikov (rodoslovje) in podobnih ved, je bilo ustanovljeno že 1957. leta s sedežem v Los Angelesu v Kaliforniji. Redno izhaja manjši list. Enkrat letno pa tudi zbornik, v katerem razne študijske skupine objavljajo izsledke svojih raziskovanj. Nekatero skupine so celo organizirane po narodni pripadnosti, kot npr: angleška, francoska, irska, skandinavna, nemška, špansko-ameriška, ruska... Vsaka skupina, ima tudi svoj simbol. Ostale skupine pa so urejene po študijskem področju kot na primer: za stari Egipt, antični Rim, za Merovinge, za kolonije... Za nas Slovence je mogoče zanimivo, da so nekatere številke tega zbornika prinesle vrsto člankov izpod peresa dr. Joška Šavlija o slovenskih simbolih. Tako smo brali članek o nageljnu, slovenskemu klobuku, knežjem kamnu in vojvodskem stolu in o ustoličevanju, o grbu s črnim panterjem...

Društvo The Augustan Society je prišlo do spoznanja, da so z urejanjem zbornika težave, ker je veliko skupin, ki ga oblikujejo.

Zato je začelo izdajati še ločena glasila, čeprav skupno glasilo še vedno ostaja The Augustan, ki ima obliko revije. V prvi novi številki je dr. Joško Šavli objavil daljši članek: »The Situla: An Example of Prehistoric Art«. Članek govori o predzgodovinski kulturi situl, s podobo plašča situle Vače in upodobitvijo stiliziranega konja na njej.

V reviji Heraldry, ki jo izdaja tudi omenjeno društvo, pa je v prvi letošnji številki dr. Šavli prispeval zanimiv zapis z naslovom: »Goldenhorn; The Steinback of the Alps«. Članek nas seznanja z zgodbo o Zlatorogu. Podoba korozora se nahaja tudi v nekaterih grbih in je zanimiva za proučevalce grbov in grboslovje. Prvi jo je zapisal zbiratelj narodnega blaga Dežman in jo v nemškem jeziku objavil v Ljubljani 1868. leta. Nato jo je v nemščino prepesnil Rudolph Baumbach. Od tu so jo nato prevedli Čehi, Slovenci, Poljaki in tudi Italijani. Po tej Baumbachovi pesnitvi jo je v slovenski jezik prepesnil Smiljan Samec. Na to besedilo je nastala opera Viktorja Parme Zlatorog. V Mariboru so jo izvajali in tudi posneli leta 1977, pod taktirko Kristjana Ukmarja z zborom, solisti in orkestrom opere Slovenskega narodnega gledališča v Mariboru. Ta pesnitev je tudi služila za zadnjo izvedbo Zlatoroga, ki jo je priredil in izvedel dirigent, prof. Avgust Ipavec.

Kot zanimivost naj še dodam, da so izvornost te Zlatorogove zgodbe nekateri slovenski etnologi radi zanikali, ker ni bila vsaj nekaterim po volji. Z objavo v reviji Heraldry v Kaliforniji je tako prvič bil seznanjen z njo tudi angleško govoreči svet.

Ambrož Kodelja

Jesenski ukrepi proti širjenju boleznih trt

Jesenski čas je zelo primeren, da opravimo nekaj del, s katerimi lahko bistveno prispevamo, da bodo trte bolj zdrave. Dokler so še listi na trtah, lahko ugotovimo, kateri trsi so med letom zboleli. Predvsem smo pozorni na črno pegavost vinske trte, ki jo pri nas poznamo tudi z italijanskim imenom *escoriosi*, na trtno kap (mal d'escas) in na kužno izrojevanje vinske trte (eutipiosi). Če v vinogradu ugotovimo te bolezni, označimo obolele trse, da jih bomo posebej obrezali, da ne bi z rezjo prenašali bolezni.

Črna pegavost povzroča odmiranje očes, tako da spomladi ne odženejo, v fazi rasti, pa prizadene mlajše liste in mladike, s katerih se pojavijo črne pege, napađeni listi se izmaličijo. Okužene mladike postanejo jeseni svetlo sive, skoraj bele barve, kar je značilno, kmalu pa se na skorji pojavijo črne tvorbe, kot nekakšne bule, ki so plodišča glivic. Proti tej bolezni bomo ukrepali tako, da bomo bolne trte, ki smo jih prej označili, zelo dobro poškopili med popolnim mirovanjem trte s 4% raztopino modre galice, brez apna, med napenjanjem očes, pa ponovno škropimo z bordojsko brozgo ali drugimi bakrenimi pripravki. Predvsem pa naj vinogradnike opozorimo, da se ta bolezen pojavlja v preveč gnojnih vinogradih, kjer je zaradi pretiranega dušika prebujna rast mladik, oziroma, kjer rožje po rezi zmelejo in zaorjejo. Pogosteje se pojavlja v vlažnih vinogradih.

Prebujna rast je velikokrat stanje, ki je ugodno tudi za razvoj druge hude bolezni. To je trtna kap (Mal d'escas). Bolezen se širi tudi z obrezovanjem, ko z okuženimi škarjami prenašamo glivice na sosedne, še zdrave trte. Okužba je toliko bolj verjetna, kolikor večje rane smo povzročili ob rezi. Že s tem smo torej nakazali smer, kako naj se borimo proti trtni kapi. Glivice, ki prodrejo skozi rano v prevodni sistem v lesu, povzročijo zamašitev cevov, zaradi slabe preskrbe mladik in listja se slednje začne sušiti. Robovi listov porumenijo ali pordečijo in se kmalu posušijo. Pojav lahko opazimo le na eni ali nekaj mladikah (od okužbe naprej) ali pa v hujši in hitri obliki zajame celo trto, ki v nekaj dneh propade. Zadržane jo prava kap. Če prerežemo zbolelo mladiko ali deblo, bomo opazili značilno počrnitev lesa. Če napad ni uničil trte, lahko pomagamo edino s pomladitvijo, to je z odločno rezjo do zdravega lesa na kordonu ali celo na deblu. Seveda bomo rano dobro razkužili, tako da jo bomo namazali s kakim razkužilom na osnovi bakra, npr. z modro galico, v čisti 5% raztopini. Tudi škarje ali drugo orodje, ki smo ga uporabili pri rezi, bomo razkužili vsaj z močnejšim alkoholom, da preprečimo širjenje bolezni na zdrav les ali sosedne trte. Ko opazimo, da imamo to bolezen v vinogradu, je predvsem važno, da ugotovimo vzroke in jih skušamo preprečiti s tem, da omejimo rast, in da se s smotrno

rezjo in stalnim pomlajevanjem rodnege lesa izognemo velikim ranam, ki so najbolj nevarno žarišče okužbe. V primeru pa, da moramo narediti kako večjo rez, jo moramo nujno razkužiti. Prav zato bomo to zdravstveno rez opravili posebej. Bolne trte označimo in ko bo čas dovoljeval, bomo torej posebej obrezovali te bolne trse.

Uvodoma smo opozorili še na širjenje kužnega izrojevanja vinske trte ali eutipioso. Ta bolezen se kaže z različnimi znamenji. Listi obolelih trt so izmaličeni in dobijo obliko pahljače. Poganjki so slabotni in medčlenki niso ravni, ampak grede vsaksebi. Trta propade po približno 3-4 letih.

Bolezen posebno pogosto napade stare trse in se rada pojavlja v primeru večjih ran. Najbolj učinkovit način boja proti eutipiosiji je, da odrežemo in z ognjem uničimo obolele, še zlasti dvo in več letne kordone ali celotno deblo. Ko prerežemo bolno mladiko, bomo ugotovili, da je les okrog sredine temne, rjavkasto-sive barve. Odrezati moramo do zdravega lesa. Rano pa moramo obvezno razkužiti in jo nato prekriti s cepilno smolo.

V vseh treh primerih bomo pametno ravnali, če bomo z bolj skromnim gnojenjem in primerno rezjo omejevali rast trt. Tudi zatavljenje površin je včasih zelo koristen ukrep, saj se uravnavesijo razmere v vinogradu.

M.T.

Video festival Jamboree 95

V kulturnem domu France Prešeren v Boljuncu se je v nedeljo, 29. oktobra, zbralo veliko število skavtov in skavtinj ter njihovih družinskih članov, sorodnikov in prijateljev, da bi prisostvovalo predvajanju Video Festivala Jamboree 95, ki ga je organizirala Slovenska zamejska skavtska organizacija. Udeleženci so si ogledali videoposnetke oz. filme o poteku vseslovenskega Jamboreeja, ki je bil letos poleti v Čezsoči pri Bovcu, pa tudi posnetke o svetovnem Jamboreeju na Nizozemskem, katerega se je udeležilo tudi predstavništvo SZSO. O tem je spregovoril nekaj besed Mitja Ozbič.

G. Devetak:

Marketinška zasnova podjetja

V prostorih Društva ekonomistov v Mariboru so prejšnji teden predstavili novo strokovno knjigo prof. dr. Gabrijela Devetaka »Marketinška zasnova podjetja«. Uvodni nagovor je imel rektor univerze v Mariboru prof. dr. Ludvik Toplak. O vsebini knjige je spregovoril akademik prof. dr. Dušan Radonjič. Na promociji so sodelovali gospodarstveniki, univerzitetni profesorji, študentje, sponzorji in drugi.

Zaradi pomanjkanja prostora bomo nadaljevanje podlistka **Spomini na boje ob Soči 1915-1918** objavili v prihodnji številki.

Uredništvo

Stanko Žerjal

Zaradi neveste devet roženkrancev za rajne

Potem ko je nakrmil in napojil živino v hlevu, se je mladenič, najmlajši sin vrnil v hišo, menjal suknjič in klobuk in se odpravil ven. »Kam pa, kam, Jože?« se je oglasila budna mati. »Ah, saj veste, kam...« je nejevoljno odgovoril. Namenjen je bil k svoji izvoljenki v vas. Račun brez krčmarja. Mati, ki je na ognjišču šele pripravljala lonce za večerjo, je zarobantila: »Danes so Vahti, najprej bomo zmolili za duše v Vicah in za vse naše rajne, kakor je navada v vsaki krščanski družini, potem boš šel, kamor boš hotel.« Oče je pritrđil ženi, le olajšati je hotel sinu pokoro: »Pa začnimo moliti kar zdaj pred večerjo, da boš prej prost. Potem bomo jedli in spekli še kaj kostanja.«

Sprejeto. Bilo je na vseh svetih dan zvečer, ko zvonovi še v zgodnjo noč zvonijo tako imenovane »vilje« in po družinah molijo za rajne sorodnike in prednike in za vse verne duše v vicah in kaj pokramljajo o umrlih starših, stricah in tetah in sosedih in si za »povečerjek« spečejo kaj kostanja ter pokušavajo mlado, še nekoliko kalno, doma pridelano vino. Dvodnevju 1. in 2. novembra pravijo na Vipavskem »Vahti«.

Fant se je nekaj nakremžil, saj je bil dopoldne pri maši, popoldne pri večernici in po njej pri mrliških obredih in molitvah na pokopališču. Toda materin ukaz je v tistih časih še kaj veljal tudi za odrasle sinove in hčere. In so se pokrižali oče in mati in troje sinov in dve hčeri in ena nevesta in ta je znamenovala s križem tudi novorojenčka v zibelki — in zažuborela je molitev v izmenični recitaciji in v resni pobožnosti: trikrat po pet desetak ali dekad, naslovljenih najsvetejši rajnici nebeški Kraljici z utrinki iz Jezusovega življenja in z vmesnimi mejniki Gospodove molitve k nebeškemu Očetu. Tako se pač moli rožni venec, ki mu na Vipavskem, kjer se je rodila naša zgodbica, pravijo roženkranc.

Za štetje ponavljajočih se molitev imamo verižico z jagodi in križcem, čemur pravimo — mōlek. Da bi enolično ponavljanje iste molitve ne postalo v raztresenosti podobno tibetanskim molitvenim mlinčkom, napolnimo recitacijo besed s prostranim in globljim razmišljanjem t.i. skrivnosti vsake desetke in vpletamo svoje osebne probleme s prošnjami in zahvalami.

Kadar je človek v stiski in oropan svobode, se prav tradicija »roženkranca« izkaže za najbolj pripravno uteho in prošnjo.

Rajni inženir Rustja mi je pripovedoval, kako se je zaposloval in se tolažil zaprt v tržaškem Coroneu: »Rožni venec za rožnim vencem sem šepetal in so mi minevali dnevi...« Ni bil edini, ki si je na ta način lajšal dramo. Ko so piscu tehle vrstic v mladosti pred jetniško celico pobrali vso vsebino žepov in vezalke čevljev in uro in naramnice itd. in — mōlek, sem jih povposil, naj vsaj to pustijo — in izjemoma so mi ga pustili. Bil je v uteho dvema — meni in sojetniku.

Ko si prisilno in po človeški hudobiji blokiran med štiri stene in pekoče zaskrbljen, kaj ti bodo očitali pri zasliševanju, kako bi spretno tajil svoje politične grehe, kaj trpijo živci tvojih domačih, kako bi se branil napadalnega mrčesa v celici, kako bi utišal udarce bronca, ki ti iz zvonika goriške stolnice vsak četrt ure razbije poskus zadremanja, tedaj odkriješ bližino Boga neprimerno bolj kakor v vsakdanjem vihravem življenju. Takrat recitacija roženkranca ni le raztreseno žebiranje.

Tista, sicer kratka, vendar zame življenjsko usodna preizkušnja, mi je odkrila novo spoznanje, da sem parafraziral znatni rek: »Kdor moliti ne zna, naj se na morje poda«. Tako pravijo mornarji, ki so doživeli kak brodolom. Jaz sem po izpustitvi iz zapora, prijateljem in domačim takoj povedal: »Kdor moliti ne zna, naj se fašistom aretirati da!«

Za Jožeta, ki o njem govorim, je bil roženkranc na Vahti nekje v prvih dvajsetih letih tega stoletja seveda bolj pokora kot uteha. Oddahnil se je, ko so izgovorili zadnji amen. Od večerje je použil le par grizljajev in pečenega kostanja ni čakal, odviharil je brž k sosedovim po prijatelja Ložeta, da ga povabi s seboj na vasovanje.

Odbojka

Začeli so se prvenstveni boji

Odbojka je, kot izhaja iz nedavne študije prof. Ivana Peterlina, zdaleč najbolj gojeni šport med zamejsko mladino. Zato ji bomo tudi mi odslej posvečali nekoliko več pozornosti. Do združenja sil je doslej prišlo predvsem na mladinski ravni, medtem ko v članskih vrstah lahko govorimo le o meddruštvenem sodelovanju. A da ne bi preveč drezali v odprte rane, pogledjmo raje, kako so naše ekipe začele letošnjo sezono.

Konec prejšnjega tedna so se začeli prvenstveni boji v raznih članskih prvenstvih, in to nadvse pozitivno. Naša najboljša postava, Valprapor Imsa, nastopa v moški B-2 ligi in je zahtevno prvenstvo začela z nadvse spodbudno in gladko zmago proti Carpiju. Trener Zamò je po tekmi izjavil, da kljub zmagi ni pretirano zadovoljen s prikazano igro svojih fantov, da pa je pohvale vreden nastop mlajših odbojkarjev. Tako moška kot ženska postava Sloge Koimpex, ki nastopata v C-1 ligi, sta dosegli zlata vredni točki v gosteh, kjer sta se do zmage priborili po tie-breaku. Manj sreče so imeli novinci v ligi Soče Sobema. V isti ženski ligi so igralke Bora Mercantile doživele poraz v prenovljeni telovadnici Stadiona »Prvi maj« v Trstu. Nekateri menijo, da gre vzroke za to iskati prav v novih prostorih, kjer so doslej le malo trenirale. Trener Kalc je nekoliko treznejše analiziral začetek prvenstva in dejal, da

Odbojka je naš najbolj množični šport

so bile njegove varovanke preveč živčne, da pa poraza ne gre jemati tragično. Sledil je uspešen nastop moške postave Bora Fortrade, ki igra v C-2 ligi. Pomožni trener in igravec Marko Coloni je po tekmi izjavil, da si od letošnjega prvenstva pričakujejo, da bi vsaj ponovili lanski rezultat, ko so se uvrstili v prvo polovico lestvice, čeprav so v dokajšnjem zaostanku s fizično pripravo. V isti ligi nastopa tudi goriška Olympia CDR, kjer je ponovno zaigral steber ekipe Simon Terpin. Goričani so izgubili šele po tie-breaku, veliko bolje pa so se izkazala dekleta Olympie K2 Sport, ki so na krstnem nastopu v C-2 ligi dosegle uspeh v gosteh. V gosteh so sla-

vile tudi Sokolovke, ki pa so z razliko od Goričank že prave veteranke v ligi.

Erik Dolhar

ZSŠDI sprejet v CONI

31. oktobra je državni svet italijanskega olimpijskega komiteja (CONI) soglasno sprejel predlog izvirnega odbora CONI in sprejel v svoje vrste Zvezo slovenskih športnih društev v Italiji — ZSŠDI. O tem pomembnem dogodku bomo obširneje poročali v naši prihodnji številki.

Stari znanci - modre besede

V okviru četrtega kola moške C-2 lige so se košarkarji Bora Radenske potili v Trziču proti sovratnikom POM-a. Poleg vsakotedenskega boja za prvenstveni točki se je na igrišču tokrat občutil skoraj nekakšen slovenski derby. Peterka POM-a sloni namreč v dobršni meri na plečah dveh slovenskih košarkarjev, vajeji igre pa je letos prevzel vsem dobro znani košarkarski in nasploh športni izvedenec Valter Vatovec. Krajši konec so tokrat ob zvoku sirene potegnili Borovci, ki pa so se predvsem v drugem polčasu dobro upirali nasprotniku. Zadovoljnega in vidno nasmeganega Vatovca smo po tekmi povprašali, kateri so njegovi občutki po zmagi v »derbyju«:

»Kot ex-Borovec lahko povem, da je moje srce pri Boru, saj sem že od petega razreda osnovne šole igral pri tem društvu minibasket, treniral in doživel svoja najlepša trenerska leta. Tekma proti matičnemu društvu je bila zato zelo pomembna in zadovoljen sem z igro svoje ekipe, čeprav sem bil na trenerski klopi precej živčen«.

Kako pa se počutiš v novem, večinoma italijanskem okolju in katere so po tvoje vidnejše razlike z zamejstvom?

»Lahko rečem, da sem prišel v zamejno sredino, v nov svet razmišljanja košarke. Prepričan sem, da smo Zamejci prevsem organizacijsko in tudi na trenerski plati veliko boljši od večinskega naroda. To noče biti pohvala samemu sebi, ampak vsem tistim našim trenerjem, ki neutrudljivo vzgajajo naše igralce. Z manjšimi finančnimi sredstvi in z manjšim številom igralcev smo namreč uspeli narediti ogromno.

Ivan Bajc

Na prazniški dan marsikak snubec vzame kakega vrstnika s seboj, ko gre na dom svoje izvoljenke.

»Seveda, seveda, pojdiva!« je bil Lojze brž na nogah. Pravkar je pojedel svoj obrok večerje. Nobenega zadržka za spremljanje prijatelja na vasovanju in snubljenju. Pač! Ne morda zakonski, pač pa roženvenski zadržek. Tudi Lojzetova mati se je vpletla v vasovalčeve načrte.

»Ne pojdeš, dokler ne zmolimo za rajne. Danes so Vahti. In Ti, Jože, boš molil z nami, da nas bo več...«

Lojze ni smel brez molitve iz hiše, Jože ni mogel povzročiti slabega vtisa, če bi se izognil molitvi na tako važen dan, na tako važen večer, ki je spominu rajnih posvečen.

Med žerjavico so zakopali pest izbranih, debelejših kostanjev, da se bodo lepo pekli, in vsi člani družine in gost Jože so se spodobno, resno in slovesno ubrali v molitvene strune. Trije roženkranci tudi pri brzeči recitaciji zavzamejo precej več kot pol ure časa. Ko je izzvenel zadnji Čast bodi Očetu..., se je kajpak prileglo nekaj toplih kostanjev in požirek mladega vina. Jože in Lojze sta se oddahnila in odjadrala proti cilju v prepričanju, da so na nevistnem domu gotovo že opravili za Vahti obvezne pobožnosti. Iz previdnosti sta pred nevestino hišo najprej prisluhnila pod okni glavnega bivalnega prostora in kuhinje. Smola namazana! Tudi tu so še molili rožni venec. S pritajenim smehom sta se ročno umaknila v temo, da ju ne bi kdo iz notranjosti opazil. Petrolejska svetilka višje številke, kakršno so si privoščili le premožnejši kmetje, je namreč skozi dve okni zmagovala temo čez celo dvorišče. To je bilo za obiskovalca usodno. Nekatere oči notranjih molivcev so uzrle mimohod in postanek dveh silhuet pred hišo. Molitev družine je utihnila, vrata so se od znotraj odprla, hišna gospodinja in mati vasovalčeve snubljenke se je skrbno oglasila: »Sem si mislila in sem uganila: Si ti Jože, kajne? Pa je še eden s Tabo, kam se odmika v temo? Le noter oba! Danes so Vahti, v vsaki

krščanski družini se nocoj kaj več moli. Ne maram takega zeta, ki bi se izmikal molitvi. Le pridi z nami molit, pa tvoj »kompanjon« tudi!«

Fanta sta se ojunčila in vljudno povedala, da sta že na svojih domovih molila. Bi šla zdaj malce po vasi gor in dol in bi se vrnila pozneje. Nič ni zaleglo.

»Bosta pa še pri nas molila, da bo več moških glasov med petimi ženskami okrog očeta.« Ta je bil še celo vesel moške družbe v dolgem, svetem žebanju. Ponudil je pijačo, dekleta so se razveselila obiska, ena snubljenkinih sester je tudi rada milo pogledala spremljevalca, toda mati je odredila najprej nadaljevanje roženkranca.

»Kje smo že prekinili? Nekje v drugi desетки. Zaradi novih prišlekov začnimo zopet od začetka.« Obiskovalca sta se spogledala. Olika je velevala pokorščino gospodinjemu pravilniku.

V tistih časih je namreč beseda staršev imela veljavo tudi pri odraslih in hčerah.

Ker ima po pogovoru vsaka reč svoj konec, se je tudi ta pokora za verne duše in za nevesto končala. Tedaj so se razgibale vse štiri sestre in na mizi so se pojavili pečeni kostanji, vahtnim običajem prilagojeni štruklji in posladkano kuhano vino za nežnejša usta in za jesenski čas redkost: bistri pridelek še iz prejšnjega leta, namreč rebula, ki ji Vipavci pravijo grganja, in v počastitev gostoma še znano okusni vipavski pršut, in beseda se je razvezala kakor iz hudournika, da je mogel snubec povedati, kako je tisti večer moral odmoliti devet roženkrancev v spoštljivi pokorščini treh krščanskih mater, preden se je mogel spustiti v kramljanje s svojo snubljenko v potrpežljivi družbi zvestega prijatelja šestih vahtenjskih recitacij.

Sveti humor te zgodbe je brž segel v deveto vas, tudi tja, kjer je pisec teh vrstic doma. Naj bo to zapisano po dobrih sedemdesetih letih ne le v folklorični arhiv, ampak v ilustracijo resnične in zdrave duhovnosti krščansko osveščenega slovenskega človeka nedavnih dni.